

## بررسی مشاغل در کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

زهرا میرحسینی<sup>1</sup>،

زهرا اباذری<sup>2</sup>

مهسا امیری<sup>3</sup>

دریافت: 1392/2/1

تاریخ

تاریخ پذیرش: 1392/6/10

### چکیده

**هدف:** هدف اصلی در این پژوهش بررسی و تعیین نوع و فراوانی مشاغل مطرح شده در کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان (گروه سنی الف، ب و ج) طی سال‌های 90-1380 می باشد. همچنین تعیین فراوانی مردان و زنان در مشاغل مطرح شده در این کتاب‌ها مورد نظر است.

**روش پژوهش:** برای تعیین جامعه پژوهش، لیست عناوین کتاب‌های داستان اجتماعی از سایت کتابخانه مرجع کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان و لیست عناوین کتاب‌های دانش اجتماعی از کتابشناسی‌های توصیفی و تحلیلی تهیه شده توسط شورای کتاب کودک، استخراج شد. تعداد کتاب‌های داستان اجتماعی 219 عنوان و کتاب‌های دانش اجتماعی 359 عنوان بود. بر اساس نمونه‌گیری به وسیله جدول مورگان، 140 کتاب داستان اجتماعی و 186 کتاب دانش اجتماعی انتخاب شد. به عبارتی نمونه آماری متشکل از 326 کتاب می باشد. با توجه به ماهیت موضوع تحقیق، روش تحلیل محتوای توصیفی به کار گرفته شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از طبقه‌بندی استاندارد بین‌المللی مشاغل، استفاده شد و مشاغل استخراج شده از کتاب‌های مورد پژوهش، در گروه‌های عمده شغلی این طبقه‌بندی قرار گرفت.

**یافته‌ها:** به طور کلی نتایج حاصل نشان می‌دهد؛ در کتاب‌های داستان اجتماعی، گروه شغلی «متخصصان» با 38.9 درصد دارای بیشترین فراوانی و گروه «کارکنان امور اداری و دفتری» با 4.1 درصد و دارای پایین‌ترین فراوانی می‌باشند. همچنین در کتاب‌های دانش اجتماعی، گروه شغلی «متخصصان» با 48.2 درصد دارای بیشترین فراوانی و گروه‌های «کارکنان امور اداری و دفتری» و «کارگران ساده» با 2.1 درصد دارای پایین‌ترین فراوانی هستند. (گروه «نیروهای مسلح» در همه جداول دارای فراوانی صفر بود).

1- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال z\_mirhoseini@iau-tnb.ac.ir

2- دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال abazar391@yahoo.com

3- دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی واحد تهران شمال sepand92@yahoo.com

## بررسی مشاغل در کتاب های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

**نتیجه گیری:** بررسی ها حاکی از آن است که در این کتاب ها به همه مشاغل به یک میزان توجه نشده و تأکید بیش از حد بر روی گروه «متخصصان»، فراوانی بیشتر مشاغل نیازمند به تحصیلات دانشگاهی را در این گروه از کتاب ها به دنبال دارد. فراوانی بیشتر گروه متخصصان، به علت فراوانی بالای مشاغل مربوط به معلم و پزشک می باشد.

**واژه های کلیدی:** تحلیل محتوا، مشاغل، ادبیات کودکان و نوجوانان، کودکان-کتاب و مواد خواندنی، داستان های اجتماعی، دانش اجتماعی.

## مقدمه

کودکان در دوران کودکی، کم‌کم درک می‌کنند چه کسی هستند و چه موقع و مقامی در جامعه خود دارند. آنان الگوهای کنش متقابل اجتماعی پایداری با دیگران تشکیل می‌دهند و قواعد اجتماعی و اخلاقی فرهنگ خود را در هم ادغام می‌کنند و آن را به صورتی در می‌آورند که بتوانند به کمک آن به رفتار خود نظم دهند. هنگامی که کودک به اواخر دوران ابتدایی می‌رسد آن حس اولیه او از خویشتن به صورت شبکه پیچیده و نسبتاً ثابتی از ادراکات و احساسات در می‌آید. در کودک به عنوان یک دختر یا یک پسر و یا عضوی از اعضاء گروهی اجتماعی یا قومی، حس هویت ایجاد می‌شود (Mussen...etal, 2000).

شاید بتوان رشد اجتماعی را مهمترین جنبه رشد هر شخص تلقی نمود. رشد اجتماعی نه تنها در سازگاری با اطرافیانی که هم اکنون فرد با آنان سروکار دارد، مؤثر است بلکه بعدها در میزان موفقیت شغلی و پیشرفت اجتماعی وی نیز تأثیر دارد (Witsman, 1997).

پرورش صحیح کودکان بدون آموزش شغلی مناسب به آنان، امکان پذیر نیست. شغل، همیشه اساس زندگی، مایه خوشبختی و سازنده فرهنگ انسان به حساب آمده است. کودک عضوی از جامعه کاری خواهد شد، بنابراین اهمیت او در جامعه و ارزش او به عنوان یک شهروند، فقط به نقشی که در جامعه می‌تواند ایفا کند و میزان آمادگی او برای پذیرش این نقش بستگی دارد. خوشبختی و بهروزی او نیز در گرو همین نقش است (Makarenko, 2004).

اشتغال برای ادامه زندگی و بقای جامعه ضرورتی اجتناب ناپذیر است. زندگی هر فرد از طریق کارکردن تأمین می‌شود و خودکفایی هر کشور به میزان و نوع عملکرد شاغلین آن بستگی دارد. تحقیقات متعدد مؤید این واقعیت هستند که اولاً با افزایش بیکاری، فساد شدت می‌یابد، و ثانیاً اشتغال مناسب و رضایت شغلی موجب نشاط و شادابی انسان می‌گردد (Shafiabady, 2007).

پیچیده تر شدن زندگی در تمامی زمینه ها، از جمله امور مربوط به تحصیلات، تصمیم گیری مناسب را در زمینه انتخاب شغل مشکل ساخته است. پیچیدگی‌های جهان اطراف، گسترش تکنولوژی، توسعه آموزش های فنی و حرفه ای، توجه بیشتر به تفاوت های فردی را ایجاب می کند که انسان ها با استعدادها و امکانات و محدودیت های خود به طور واقع بینانه ای آشنا شوند و تصمیمات خود را بر اساس اطلاعات صحیح اتخاذ نمایند. (Parhizgar, 1989)

کودک در هر زمان و موقعیتی که بخواهد شغل و کار آینده خود را برگزیند بالاخره باید استعداد کافی برای آن شغل داشته و اطلاعات و تمایل و علاقه به آن شغل در وی موجود باشد و بهترین موقع برای آنکه کودک درباره مشاغل مختلف اطلاعات کسب کند و متوجه شود که به آنها

علاقه مند است یا نه و استعداد انجام آنها را دارد یا خیر همان دوران کودکی است. اشتباهات و خطاهای شغلی، فقط معلول آن است که کودک به موقع با مشاغل مختلف آشنا نمی‌شود و از شرایط احراز آنها بی اطلاع میماند. هیچ وقت نباید تصور کرد که حرف‌های بچه‌ها و سؤالاتی که به سابقه کنجکاوی در باره مشاغل می‌کنند کم‌اهمیت و خواب و خیالات کودکانه است، بلکه باید توجه داشت که در این سؤالات نکات مهم روانی نهفته است که با درست جواب دادن به آنها در آینده‌سازی کودک قدم

مهمی برداشته شده است (What do your child wants to do ., 1975)

نظریه های متعددی که در زمینه مشاوره شغلی در طی زمان های مختلف ارائه شده است، انتخاب شغل را فرآیندی پیوسته و دائمی می دانند که در طول زندگی فرد جریان دارد. این نظریه ها بر اهمیت سال‌های کودکی تأکید دارند و همه بر این باورند که طرز تلقی و نگرش‌هایی که فرد در دوران کودکی از زندگی خویش کسب می نماید و آموزش‌هایی که در زمینه شغلی در این دوران به او انتقال می یابد، در پیشرفت و آینده شغلی او تأثیر می گذارد.

با توجه به اهمیت این موضوع، سیاست گذاران و برنامه ریزان آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان، باید به اهمیت آموزش مشاغل و مؤلفه‌های آن در سنین کودکی توجه نمایند و در تدوین قوانین و برنامه‌های آموزشی برای این مخاطبین به این مهارت اجتماعی توجه شود و راه کارهای انتقال آن در برنامه آموزشی و پرورشی کودکان گنجانده شود.

یکی از راه های آشنایی کودک با مهارت های لازم در زندگی از جمله مفاهیم شغلی مختلف، ادبیات منتشر شده در این زمینه است. ادبیات کودکان در جوامع مختلف بخش مهمی از نیازهای آموزشی کودکان را پوشش می دهد. لذا یکی از روش‌هایی که موجب آشنایی کودکان با مشاغل مختلف می گردد، مطالعه کتاب‌های تألیف شده در این زمینه توسط کودکان و یا خواندن این منابع از سوی والدین برای کودکان خود در سنین قبل از دبستان می باشد، به ویژه کتاب‌های دانش اجتماعی و داستان‌های اجتماعی که می توانند نقش مؤثری در ارتقا بینش کودکان نسبت به مشاغل گوناگون جامعه و پایه ریزی تفکر برای انتخاب شغل در آینده داشته باشند.

عدم آشنایی کافی انسان‌ها با مشاغل مختلف و جنبه های آن از سال های اولیه ی زندگی می تواند یکی از دلایل سردرگمی آنها در انتخاب شغل، در سنین جوانی و بعد از آن و عدم تطابق شغل با علاقه و مهارت آنها باشد. گسترش دامنه‌ی علوم و صنایع و انشعابات روز افزون رشته های مختلف ضرورت آموزش‌های لازم در این زمینه را بیش از پیش کرده است.

با توجه به اهمیت آموزش‌های دوران کودکی، در این پژوهش کتاب به عنوان یک ابزار آموزش شغلی در نظر گرفته شده است و به طور خاص دو گروه از کتاب‌ها یعنی کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی که

معرفی مفاهیم شغلی در آنها بیشتر انتظار می‌رود، به عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده است و فراوانی مفاهیم شغلی در آنها بررسی شده است. در حقیقت مسئله مورد بررسی این است که این گروه از کتاب‌ها به چه میزان در آشنا کردن کودکان با مشاغل نقش دارند.

بیشتر تحقیقاتی که در زمینه مشاغل صورت گرفته است، بررسی نظریه‌ها و اصطلاحات شغلی می‌باشد و در زمینه بررسی مشاغل و تجزیه و تحلیل آن‌ها در کتاب‌های کودک فعالیت‌چندانی نشده است. موضوع مورد بررسی در این پژوهش، در گذشته بر روی کتاب‌های درسی صورت گرفته و جامعه آماری این پژوهش تا به کنون بررسی نشده است.

پرستاری فرکوش (Parastari farkoosh, 2003)، در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان «بررسی میزان انطباق مفاهیم شغلی مطرح شده در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی و راهنمایی با مشاغل موجود در جوامع صنعتی و فراصنعتی امروز با تأکید بر متغیر جنسیت»، معرفی مشاغل را در کتاب‌های درسی دوره‌های ابتدایی و راهنمایی از نظر ماهیت سنتی، صنعتی و فراصنعتی سنجیده است. او در جامعه آماری مورد پژوهش خود (کتاب‌های دوره ابتدایی و راهنمایی)، 75 عنوان شغلی با فراوانی متفاوت یافته است و چنین نتیجه‌گیری کرده است که 75 عنوان شغلی در مقاطع تحصیلی ابتدایی و راهنمایی که یکی از وظایف عمده آن در راستای هدایت تحصیلی و شغلی دانش‌آموزان می‌باشد، بسیار ناکافی است. همچنین یافته‌های دیگر این پژوهش بیان می‌دارد از مشاغل معرفی شده در جامعه آماری 67 درصد متعلق به گروه مشاغل سنتی، 25 درصد مربوط به گروه مشاغل صنعتی و تنها 8 درصد مربوط به گروه مشاغل فراصنعتی می‌باشد. نتایج دیگر این پژوهش به عدم توازن میان مشاغل معرفی شده با نماد جنسیتی مرد و زن اشاره نموده، به طوری که 63/4 درصد از مشاغل معرفی شده با نماد تصویری مرد و 36/5 درصد با نماد تصویری زن نمایش داده شده است و پژوهشگر این یافته را حاکی از عدم توجه به نقش زنان به عنوان نیروی اقتصادی نزد برنامه‌ریزان کتاب‌های درسی دانسته است.

صفری (Safari, 2006) نیز در پایان‌نامه‌ای تحت عنوان بررسی میزان انطباق مفاهیم شغلی مطرح شده در کتاب‌های درسی دوره ابتدایی و راهنمایی با مشاغل موجود صنعتی جامعه امروز، در بررسی کتاب‌های دوره ابتدایی و راهنمایی، 75 عنوان شغلی را با ضریب تکرار متفاوت، در این کتاب‌ها یافته است. چهار شغل یعنی آموزگار؛ کشاورز، دامدار و پزشک در کتب ابتدایی و راهنمایی جمعاً 432 بار تکرار شده یعنی اینکه بیش از 50 درصد از ضریب تکرار مشاغل را شامل می‌شوند و 71 مورد شغلی دیگر نیز جمعاً 397 مرتبه تکرار شده‌اند. همچنین با اشاره به این که مشاغل سنتی 67 درصد، مشاغل صنعتی 25 درصد و مشاغل فراصنعتی 8 درصد فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند بیان می‌دارد، نوعی رویکرد سنتی در تدوین محتوای آموزشی کتب درسی دیده می‌شود. در ادامه او نیز با

## بررسی مشاغل در کتاب های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

توجه به فراوانی و تنوع چشمگیر مشاغل در سطح جامعه نتیجه گرفته است که اشاره به 75 عنوان شغلی در کتابهای درسی این دو مقطع تحصیل ناکافی می باشد. همچنین در بررسی مشاغل به این نتیجه نیز رسیده است که مشاغل جدید که طی دهه آخر قرن بیست به وجود آمده، در این کتابها وجود ندارد.

فاتحی (Ftehi, 2010) در پایان نامه دیگری تحت عنوان «بررسی مفاهیم شغلی موجود در کتابهای درسی دوره ابتدایی و راهنمایی تحصیلی سال 2010 و مقایسه آن با مشاغل موجود در جامعه»، در بررسی مفاهیم شغلی چنین نتیجه گیری کرده است که، در کتابهای دوره ابتدایی، گروه های شغلی «کارگران ساده»، «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط»، «کارکنان خدماتی و فروشندگان» دارای بیشترین درصد فراوانی و گروه های شغلی «کارکنان امور اداری و دفتری»، «تکنسین ها و دستیاران» و «نیروهای مسلح» دارای کمترین درصد فراوانی می باشند. همچنین در کتاب های دوره راهنمایی، گروه های شغلی «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» و «تکنسین ها» دارای بیشترین فراوانی و «کارکنان خدماتی و فروشندگان» و «نیروهای مسلح» دارای کمترین درصد فراوانی می باشند. با توجه به این آمار پژوهشگر نتیجه گیری کرده است که در کتابهای درسی روی مفاهیم شغلی مختلف به یک اندازه توجه نشده است. در بررسی دیگر در این پژوهش بیان شده است که در کتابهای ابتدایی، فراوانی مردان برابر 538 و فراوانی زنان برابر 370 است. همچنین در کتابهای راهنمایی فراوانی مردان برابر 734 و فراوانی زنان برابر 254 می باشد و چنین استنباط کرده است که با توجه به این که زنان نیمی از جامعه را تشکیل می دهند به سهم آن ها توجه نشده است.

روبینز (Robbins, 2006) با طرح ریزی برنامه آموزشی تحت عنوان آموزش برای همه معتقد است که محتوای کتاب های درسی می تواند در شکل گیری دیدگاه ها، بازخوردها و ارزش های کودکان به شدت مؤثر باشد و آن ها را نسبت به یک شغل خاص تحریک نماید. این بررسی به منظور به تصویر کشیدن نقش زنان و مردان در کتابهای درسی دوره ابتدایی انجام گرفته است.

مکلند (Mc Clelland, 2010) معتقد است، مردم کشوری که دارای انگیزه شغلی بالایی هستند این فکر را در ادبیات خود ترویج می کنند. وی بر همین اساس در پژوهش های خود بر روی مطالب نوشتاری تدوین شده برای کودکان، اعم از ادبیات و کتابهای درسی، هم زمان انگیزه رشد اقتصادی کشورشان را با انگیزه های بالای شغلی بررسی نموده و نتیجه گرفت که ارتباط معنادار و نسبتاً محکمی بین انگیزه های شغلی و توسعه یا زوال رشد اقتصادی بعدی آن کشور وجود دارد.

مطابق با هدف مقاله پرسش های پژوهش شامل:

1- در کتابهای داستان اجتماعی کودک (گروه سنی الف، ب و ج) از سال

90-1380 به چه مشاغلی پرداخته شده است ؟

- 2- در کتاب‌های دانش اجتماعی کودک (گروه سنی الف، ب و ج) از سال 90-1380 به چه مشاغلی پرداخته شده است؟
- 3- درصد فراوانی مشاغل مطرح شده در کتاب‌های ذکر شده چگونه است؟
- 4- از مشاغل مطرح شده چند درصد مربوط به مردان و چند درصد مربوط به زنان می‌باشد؟

### روش پژوهش

با توجه به ماهیت موضوع، پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای توصیفی انجام شده است.

در تحلیل محتوای توصیفی، به توصیف کمی محتوای بارز یک متن پرداخته می‌شود. این بررسی هم توصیف نحوی (سبک و ساختار) و هم مفهوم‌شناسی یا تحلیل موضوعی یک متن را در برمی‌گیرد (Atteslander, 1992).

جامعه آماری این پژوهش، کتاب‌های «داستان اجتماعی» و «دانش اجتماعی» کودک از سال 1380 تا سال 1390 می‌باشد. برای تعیین جامعه پژوهش، لیست عناوین کتاب‌های داستان اجتماعی انتشار یافته طی سال‌های مذکور از سایت کتابخانه مرجع کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان استخراج شد که تعداد آنها 219 عنوان کتاب بود. در این جامعه 8 کتاب مربوط به گروه سنی «الف»، 64 کتاب مربوط به گروه سنی «الف و ب»، 50 کتاب مربوط به گروه سنی «ب»، 53 کتاب مربوط به گروه سنی «ب و ج» و 44 کتاب مربوط به گروه سنی «ج» می‌باشد.

همچنین لیست عناوین کتاب‌های دانش اجتماعی انتشار یافته از سال 80 تا 90 از کتاب‌شناسی‌های توصیفی و تحلیلی تهیه شده توسط شورای کتاب کودک، استخراج شد، که تعداد آنها 359 عنوان کتاب بود. در این جامعه 16 کتاب مربوط به گروه سنی «الف»، 91 کتاب مربوط به گروه سنی «الف و ب»، 73 کتاب مربوط به گروه سنی «ب»، 106 کتاب مربوط به گروه سنی «ب و ج» و 73 کتاب مربوط به گروه سنی «ج» می‌باشد.

بنابراین کل کتاب‌های «داستان اجتماعی» و «دانش اجتماعی» کودک یعنی جامعه آماری این پژوهش، در مجموع 578 عنوان کتاب بوده است. در این پژوهش برای نمونه‌گیری از جدول مورگان استفاده شده است. بنا بر محاسبات صورت گرفته بر اساس جدول مورگان، برای 219 عنوان کتاب داستان اجتماعی، 140 عنوان و برای 359 عنوان کتاب دانش اجتماعی، 186 عنوان در نظر گرفته شد و به عنوان نمونه، مورد بررسی قرار گرفت. بنابراین حجم نمونه مورد پژوهش 326 عنوان کتاب بوده است. از آنجا که فراوانی کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی به طور تقریباً متوازن در میان گروه‌های سنی پخش نشده بود، در نمونه‌گیری و تعیین حجم نمونه تناسب فراوانی در هر گروه سنی در نظر گرفته شد.

## بررسی مشاغل در کتاب های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

بر این اساس در نمونه کتاب های داستان اجتماعی مورد پژوهش که شامل 140 عنوان کتاب بود، 5 کتاب مربوط به گروه سنی «الف»، 40 کتاب مربوط به گروه سنی «الف و ب»، 31 کتاب مربوط به گروه سنی «ب»، 33 کتاب مربوط به گروه سنی «ب و ج» و 28 کتاب مربوط به گروه سنی «ج» بررسی گردیده است.

همچنین در نمونه کتاب های دانش اجتماعی مورد پژوهش، که شامل 186 عنوان کتاب بود، 8 کتاب مربوط به گروه سنی «الف»، 47 کتاب مربوط به گروه سنی «الف و ب»، 37 کتاب مربوط به گروه سنی «ب»، 54 کتاب مربوط به گروه سنی «ب و ج» و 37 کتاب مربوط به گروه سنی «ج» بررسی گردیده است.

با توجه به این که روش مورد استفاده در این پژوهش شیوه توصیفی است، لذا ابزار گردآوری داده ها، چک لیست داده ها بر حسب مفاهیم مورد نظر می باشد. البته برای بررسی مفهوم مورد نظر در این پژوهش یعنی شغل، فرم استاندارد خاصی وجود ندارد. در بررسی کتاب های جامعه نمونه، هر گاه مفاهیم شغلی که به نظر می رسید توجه مخاطب خود را به مشاغل جلب می نماید در نظر گرفته شد.

سپس لیست شغلی تهیه شده با طبقه بندی استاندارد بین المللی مشاغل (ISCO)<sup>4</sup>، مطابقت داده شد و برای تهیه جداول فراوانی مشاغل، عناوین شغلی مورد قبول این استاندارد در نظر گرفته شد و در جدول قرار گرفت. همچنین گروه شغلی مورد نظر بر اساس این استاندارد بین المللی بررسی شد و هر شغلی در گروه خود دسته بندی شد. این طبقه بندی مشاغل را در 10 گروه عمده شغلی دسته بندی می کند. این گروه ها عبارتند از «قانونگذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران»، «متخصصان»، «تکنسین ها و دستیاران»، «کارمندان امور اداری و دفتری»، «کارکنان خدماتی و فروشندگان»، «کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری»، «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط»، «متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه ها و رانندگان وسایل نقلیه»، «کارگران ساده» و «نیروهای مسلح و اظهار نشده».

### یافته های پژوهش:

جدول 1: توزیع فراوانی گروه های عمده شغلی در کتاب های داستان اجتماعی به تفکیک گروه سنی

<sup>4</sup>. International standard classification of occupations



ردیف	گروه های عمده شغلی	فراوانی در گروه سنی الف	فراوانی در سنی الف و ب	فراوانی در گروه سنی ب	فراوانی در سنی ب و ج	فراوانی در گروه سنی ج	جمع
۱	قانون گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران	۰	۰	۳	۶	۱۰	۱۹
۲	متخصصان	۱	۲۱	۱۳	۱۱	۴۰	۸۶
۳	تکنسین ها و دستیاران	۰	۴	۳	۶	۷	۲۰
۴	کارمندان امور اداری و دفتری	۰	۱	۲	۳	۳	۹
۵	کارکنان خدماتی و فروشندگان	۲	۸	۲	۱	۱۵	۲۸
۶	کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۰	۵	۱	۷	۳	۱۶
۷	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط	۰	۸	۱	۶	۰	۱۵
۸	متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه ها و رانندگان وسایل نقلیه	۰	۲	۱	۳	۴	۱۰
۹	کارگران ساده	۰	۵	۵	۵	۳	۱۸
۰	نیروهای مسلح و اظهار نشده	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع	۳	۵۴	۳۱	۴۸	۸۵	

با توجه به جدول 1، در گروه سنی الف محدود مشاغل مشاهده شده، مربوط به گروه های «متخصصان» و «کارکنان خدماتی و فروشندگان» می باشد. همچنین بدون احتساب گروه «نیروهای مسلح» که در همه گروه های سنی دارای فراوانی صفر می باشد؛ در گروه سنی الف و ب، گروه «متخصصان» با فراوانی 21 دارای بیشترین فراوانی و گروه «قانون گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران» با فراوانی 0 دارای کمترین فراوانی می باشد. در گروه سنی ب، گروه «متخصصان» با فراوانی 13 دارای بیشترین فراوانی است و گروه های «کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری» و «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» و «متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه ها و رانندگان وسایل نقلیه» با فراوانی 1 دارای کمترین فراوانی می باشند. در گروه سنی ب و ج، گروه «متخصصان» با فراوانی 11 دارای بیشترین فراوانی و گروه «کارکنان خدماتی و فروشندگان» با فراوانی 1 دارای کمترین فراوانی می باشد. در گروه سنی ج، گروه «متخصصان» با فراوانی 40 دارای بیشترین فراوانی و گروه «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» با فراوانی 0 دارای کمترین فراوانی می باشد.

بررسی مشاغل در کتاب های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

جدول 2: توزیع فراوانی گروه های عمده شغلی در کتاب های دانش اجتماعی به تفکیک گروه سنی

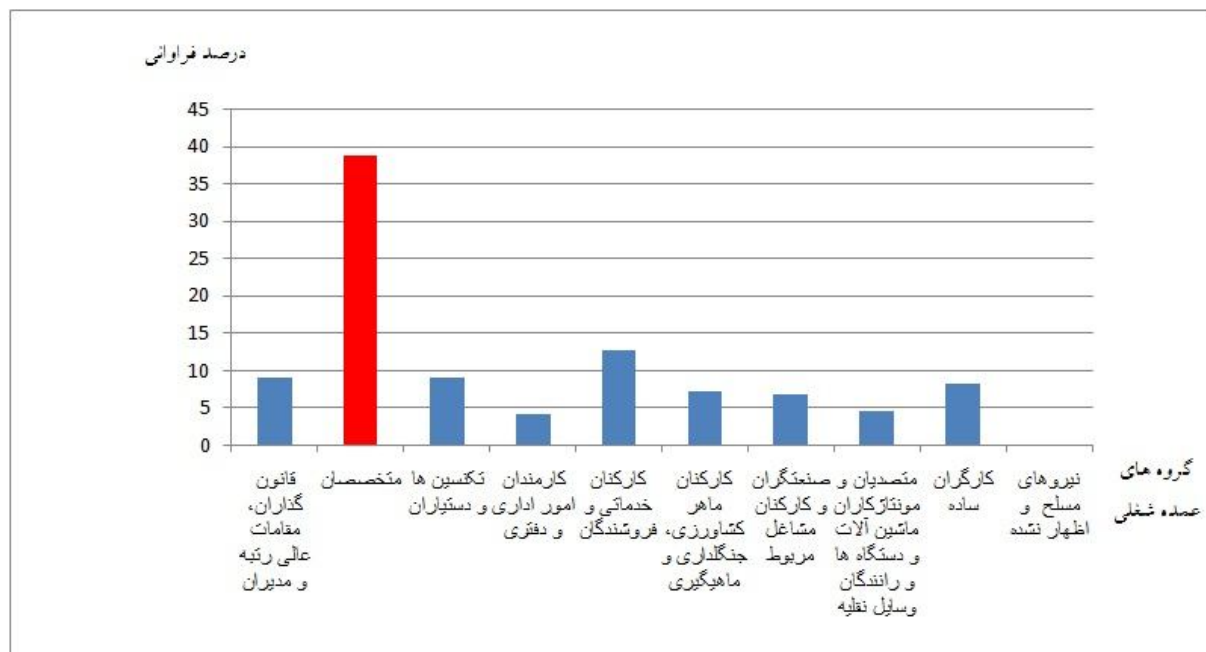
ردیف	گروه های عمده شغلی	فراوانی در گروه سنی الف	فراوانی در گروه سنی الف و ب	فراوانی در گروه سنی ب	فراوانی در گروه سنی ب و ج	فراوانی در گروه سنی ج	جمع
۱	قانون گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران	۰	۱	۱	۱	۱۰	۱۳
۲	متخصصان	۲	۲۰	۲۰	۲۰	۳۰	۹۲
۳	تکنسین ها و دستیاران	۰	۳	۰	۲	۶	۱۱
۴	کارمندان امور اداری و دفتری	۰	۳	۱	۰	۰	۴
۵	کارکنان خدماتی و فروشندگان	۰	۱۲	۶	۳	۱۲	۳۳
۶	کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۰	۲	۴	۳	۵	۱۴
۷	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط	۰	۷	۵	۱	۲	۱۵
۸	متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه ها و رانندگان وسایل نقلیه	۰	۲	۰	۱	۲	۵
۹	کارگران ساده	۰	۲	۱	۰	۱	۴
۰	نیروهای مسلح و اظهار نشده	۰	۰	۰	۰	۰	۰
	جمع	۲	۵۲	۳۸	۳۱	۶۸	

با توجه به جدول 2، در گروه سنی الف دو مورد مشاهده شده، مربوط به گروه «متخصصان» می باشد. همچنین بدون احتساب گروه «نیروهای مسلح» که در همه گروه های سنی دارای فراوانی صفر می باشد؛ در گروه سنی الف و ب، گروه «متخصصان» با فراوانی 20 دارای بیشترین فراوانی و گروه «قانون گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران» با فراوانی 1 دارای کمترین فراوانی می باشد. در گروه سنی ب، گروه «متخصصان» با فراوانی 20 دارای بیشترین فراوانی است و گروه های «تکنسین ها و دستیاران» و «متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه ها و رانندگان وسایل نقلیه» با فراوانی 0 دارای کمترین فراوانی می باشند. در گروه سنی ب و ج، گروه «متخصصان» با فراوانی 20 دارای بیشترین فراوانی است و گروه های «کارمندان امور اداری و دفتری» و «کارگران ساده» با فراوانی 0 دارای کمترین فراوانی می باشند. در گروه سنی ج، گروه «متخصصان» با فراوانی 30 دارای بیشترین فراوانی و گروه «کارمندان امور اداری و دفتری» با فراوانی 0 دارای کمترین فراوانی می باشد. باید توجه داشت که فراوانی بالای گروه عمده شغلی «متخصصان»، در هر دو گروه کتاب های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی، به علت فراوانی بالای مشاغل مربوط به پزشک و معلم در این گروه عمده شغلی می باشد.

جدول 3: درصد فراوانی گروه‌های عمده شغلی در کتاب‌های داستان اجتماعی

ردیف	گروه‌های عمده شغلی	فراوانی کل	درصد فراوانی
۱	قانون‌گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران	۱۹	۹
۲	متخصصان	۸۶	۳۸.۹
۳	تکنسین‌ها و دستیاران	۲۰	۹
۴	کارمندان امور اداری و دفتری	۹	۴.۱
۵	کارکنان خدماتی و فروشندگان	۲۸	۱۲.۷
۶	کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۱۶	۷.۲
۷	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط	۱۵	۶.۸
۸	متصدیان و مونتاژکاران ماشین‌آلات و دستگاه‌ها و رانندگان وسایل نقلیه	۱۰	۴.۵
۹	کارگران ساده	۱۸	۸.۱
۰	نیروهای مسلح و اظهار نشده	۰	۰
	جمع	۲۲۱	۱۰۰

چنانچه مشاهده می‌شود، کلا در کتاب‌های داستان اجتماعی بیشترین فراوانی مربوط به "متخصصان" با 38.9% می‌باشد.



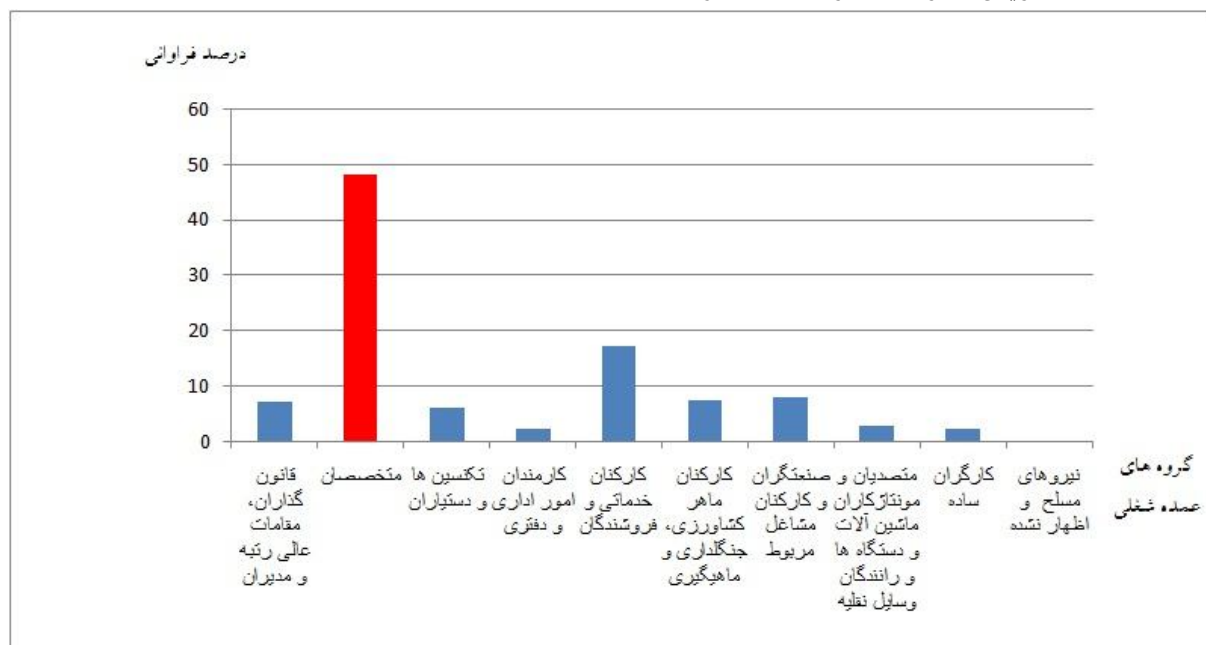
نمودار 1: درصد فراوانی گروه‌های عمده شغلی در کتاب‌های داستان اجتماعی

بررسی مشاغل در کتاب های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

جدول 4: درصد فراوانی گروه های عمده شغلی در کتاب های دانش اجتماعی

ردیف	گروه های عمده شغلی	فراوانی کل	درصد فراوانی
۱	قانون گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران	۱۳	۷
۲	متخصصان	۹۲	۴۸.۲
۳	تکنسین ها و دستیاران	۱۱	۶
۴	کارمندان امور اداری و دفتری	۴	۲.۱
۵	کارکنان خدماتی و فروشندگان	۲۳	۱۷.۳
۶	کارکنان ماهر کشاورزی، جنگلداری و ماهیگیری	۱۴	۷.۳
۷	صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط	۱۵	۷.۹
۸	متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه ها و رانندگان وسایل نقلیه	۵	۲.۶
۹	کارگران ساده	۴	۲.۱
۰	نیروهای مسلح و اظهار نشده	۰	۰
	جمع	۱۹۱	۱۰۰

چنانچه مشاهده می شود در این گروه کتابها نیز گروه " متخصصان " با 48.2% با لاترین درصد را به خود اختصاص داده اند.



نمودار 2: درصد فراوانی گروه های عمده شغلی در کتاب های دانش اجتماعی

## بررسی مشاغل در کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

همانطور که مشاهده می‌شود، برای نتیجه‌گیری کلی، توزیع و درصد فراوانی گروه‌های عمده شغلی در کل کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی بررسی شده، در جداول 3 و 4 آورده شده است. در هر دو گروه کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی نتایج تقریباً مشابهی دیده می‌شود و گروه «متخصصان» دارای بالاترین فراوانی می‌باشد. توزیع فراوانی جنسیت از دیگر بررسی‌های انجام شده در مورد مشاغل مشاهده شده می‌باشد که نتایج آن در جداول 5 و 6 مشاهده می‌شود.

جدول 5: توزیع فراوانی جنسیت در مشاغل مشاهده شده در کتاب‌های داستان اجتماعی

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	73	33
زن	66	29.9
فاقد جنسیت	82	37.1
جمع	221	100

چنانچه مشاهده می‌شود بیشترین نویسندگان در این حوزه مربوط به گروه مردان می‌باشد. گزینه فاقد جنسیت مربوط به اسامی هست که تشخیص زن یا مرد بودن آنها میسر نبوده است.

جدول 6: توزیع فراوانی جنسیت در مشاغل مشاهده شده در کتاب‌های دانش اجتماعی

جنسیت	فراوانی	درصد فراوانی
مرد	64	33.5
زن	38	19.9
فاقد جنسیت	89	46.6
جمع	191	100

چنانچه مشاهده می‌شود، بیشترین نویسندگان در این حوزه نیز مربوط به گروه مردان می‌باشد.

## بحث و نتیجه‌گیری

به منظور نتیجه‌گیری بهتر، نتایج حاصل از بررسی کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی در گروه‌های سنی مختلف ترکیب و در جدول‌های 3 و 4 آورده شد. این جداول فراوانی مشاغل را در کل کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی دربرمی‌گیرد. در پاسخ به پرسش‌های اساسی 1 و 3 و با توجه به جدول 3، در کتاب‌های داستان اجتماعی، گروه شغلی «متخصصان» با 38.9 درصد، سپس گروه «کارکنان خدماتی و فروشندگان» با 12.7 درصد دارای بیشترین فراوانی می‌باشند و گروه «کارکنان امور اداری و دفتری» با 4.1 درصد و گروه «متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه‌ها و رانندگان وسایل نقلیه» با 4.5 درصد دارای پایین‌ترین فراوانی هستند.

همچنین در پاسخ به پرسش اساسی 2 و 3 و با توجه به جدول 4، در کتاب‌های دانش اجتماعی، گروه شغلی «متخصصان» با 48.2 درصد، سپس گروه «کارکنان خدماتی و فروشندگان» با 17.3 درصد دارای بیشترین فراوانی می‌باشند و گروه‌های «کارکنان امور اداری و دفتری» و «کارگران ساده» با 2.1 درصد و گروه «متصدیان و مونتاژکاران ماشین آلات و دستگاه‌ها و رانندگان وسایل نقلیه» با 2.6 درصد دارای پایین‌ترین فراوانی هستند. همان‌طور که مشاهده می‌شود، در هر دو گروه کتاب‌های مورد پژوهش، نتایج تقریباً مشابهی در فراوانی مشاغل مشاهده شده است. در هر دو گروه کتاب، «متخصصان» با اختلاف چشمگیری نسبت به دیگر گروه‌های شغلی بیشتر معرفی شده است. این نتیجه در اکثر جدول‌ها به تفکیک گروه سنی نیز دیده می‌شود. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت، در اکثر کتاب‌های مورد پژوهش معرفی مشاغل تخصصی و نیازمند به تحصیلات دانشگاهی مورد تأکید واقع شده‌اند. این جریان می‌تواند به علت پیشرفت علوم و فنون در جوامع مختلف و تخصصی‌تر شدن حرفه‌ها باشد. این تطابق با نیاز روز جامعه همسویی مناسبی است، اما تأکید بر مشاغل خاص و عدم توجه به مشاغل دیگر، عدم توازن در معرفی مشاغل ایجاد می‌کند. همچنین باید توجه داشت، در گروه «متخصصان»، شغل «معلم» و «پزشک»، با اختلاف زیادی نسبت به دیگر مشاغل تخصصی، بیشتر اشاره شده است. به‌طور کلی می‌توان گفت، در کتاب‌ها بیشتر به مشاغل پرداخته شده است که کودک، در زندگی بیشتر با آن‌ها روبرو می‌شود.

همچنین بررسی برخی از گروه‌های شغلی، نشان می‌دهد برخی از گروه‌های عمده شغلی در برخی از رده‌های سنی دارای فراوانی بیشتری نسبت به دیگر رده‌های سنی می‌باشد. از آن جمله فراوانی بیشتر گروه «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» در گروه سنی «الف و ب» نسبت به رده‌های سنی بالاتر از خود و همچنین فراوانی بیشتر گروه‌های «قانون‌گذاران، مقامات عالی‌رتبه و مدیران» و «تکنسین‌ها و دستیاران» در گروه سنی «ب و ج» و «ج» نسبت به رده‌های سنی پایین‌تر.

## بررسی مشاغل در کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی کودکان 90-1380

با توجه به جدول 1 و 2، می‌توان دریافت که گروه عمده شغلی «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» در کتاب‌های گروه سنی «الف و ب» بیشتر از کتاب‌های رده‌های سنی بالاتر از آن دیده می‌شود. کودکان در سنین قبل از دبستان، در سنین 3، 4 یا 5 سالگی و سال‌های ابتدایی دبستان معمولاً دارای تفکر عینی هستند و آنچه را که می‌توانند لمس، مشاهده و تجربه کنند به سادگی درک می‌کنند. مشاغلی مانند نانوا، نجار، بنا و مانند آن که متعلق به گروه صنعتگران است، مشاغلی است که معمولاً در زندگی روزمره دیده می‌شوند و معرفی آنها با تفکر عینی کودکان در این سنین هماهنگی دارد و تکرار بیشتر این مشاغل در گروه سنی «الف و ب» نسبت به رده‌های سنی بالاتر، مناسب است.

همچنین با توجه به این مطالب، نبود مشاغل گروه شغلی «صنعتگران و کارکنان مشاغل مربوط» در کتاب‌های گروه سنی «الف»، نوعی کمبود احساس می‌شود. البته به طور کلی با توجه به جدول 1 و 2، انتشار کتاب‌های داستان اجتماعی و دانش اجتماعی در گروه سنی «الف» نسبت به دیگر گروه‌های سنی بسیار کمتر و محدود می‌باشد. پیرو آن، مشاغل معرفی شده هم محدود و انگشت شمار است. اندک موارد معرفی شده مربوط به گروه «متخصصان» و «کارکنان خدماتی و فروشنده‌گان» می‌باشد.

در بررسی‌های دیگر با توجه به نتایج جداول 1 و 2، در کتاب‌های داستان اجتماعی گروه سنی «ب و ج» و «ج» و در کتاب‌های دانش اجتماعی گروه سنی «ج»، فراوانی گروه «قانون‌گذاران، مقامات عالی رتبه و مدیران» و «تکنسین‌ها و دستیاران» نسبت به گروه‌های سنی پایین‌تر از آن کمی بیشتر شده است. با رشد سنی در سال‌های پایان دبستان، کودکان با مفهوم قانون بیشتر آشنا شده و تمایل بیشتری به تشکیل گروه و فعالیت گروهی پیدا می‌کنند و نیاز به حضور مدیر یا رهبر در گروه را بیشتر لمس می‌نمایند. و اینها دلیل منطقی برای فراوانی بیشتر مشاغلی مانند رئیس یا مدیر و دیگر مشاغل مربوط به گروه قانونگذاران در کتاب‌های این گروه سنی می‌باشد. همچنین فراوانی بیشتر گروه تکنسین‌ها در کتاب‌های مورد نظر، متناسب با نیاز کودکان در سال‌های آخر دبستان می‌باشد، چرا که کودکان کم‌کم از تفکر عینی فاصله گرفته و به کسب تجربه و آشنایی با تکنیک و فنون از طریق تجربه می‌پردازند، لذا بهتر است به مشاغل مذکور، باز هم توجه بیشتری گردد.

در پاسخ به پرسش اساسی شماره 4 و با توجه به جداول 5 و 6، در کتاب‌های داستان اجتماعی، فراوانی مردان 73 و فراوانی زنان 66 است. همچنین در کتاب‌های دانش اجتماعی، مردان دارای فراوانی 64 و زنان دارای فراوانی 38 می‌باشند. توازن جنسیت در کتاب‌های داستان اجتماعی بیشتر دیده می‌شود و به زنان به عنوان نیروی اقتصادی توجه بیشتری شده است. با توجه به حضور زنان در فعالیت‌های اقتصادی، و با توجه به این که پیشرفت علمی و شغلی زنان در جوامع امروز حضور آنها را در



بازار کار بیش از پیش کرده است، کتابها باید در معرفی مشاغل به کودکان نقش زنان را مورد توجه قرار دهند. در یک جمع بندی کلی می توان چنین نتیجه گیری کرد که در کتابهای بررسی شده، به همه مشاغل به یک اندازه توجه نشده است و گروه «متخصصان» دارای فراوانی بسیار بالاتری نسبت به دیگر گروهها می باشد. این عدم توازن در معرفی مشاغل سبب می شود، کودکان با همه مشاغل مورد نیاز در یک جامعه آشنا نشوند و تفکر آنها در زمینه انتخاب در زندگی شغلی آینده، جهت دار گردد، لذا بهتر است با توجه به رشد تفکر و درک کودکان، به همه مشاغل متناسب با گروه سنی آنها پرداخته شود. خصوصیات کودکان در هر یک از سطوح رشد از نظر خود شناسی، شکل گیری و ثبات شخصیت، تعدیل احساسات، رشد فکری، رشد عاطفی و رشد اجتماعی دارای شاخص هایی است که باید مدنظر نویسندگان کتاب کودک قرار گیرد.

## منابع

- Atteslander, Peter. (1992). *Research's Empirical method in social science*. Mashhad: Astan Quds Razavi publisher.
- Children's book council. (2001-2011). *Situation report of children and teenager literature and descriptive and analytical bibliography*. Tehran: Ketabdar publisher.
- Fatehi, Hosseinali. (2010). *Content analysis on the jobs in elementary and middle school textbooks in 2010*. Curriculum M.A. thesis. Tehran: Islamic azad university- Marvdasht branch. <http://lib.kanoonparvareh.com>
- Makarenko, A. S. (2004). Go to work and get experience of it. Translated by: Ali Zakizadeh. *Journal of teacher development*, (181), 62-63.
- McClelland, D. C (2010). *The achieving society*. Princeton N. J. nostrand.
- Mussen, P. H.; Kagan, J.; Huston, A.; Conger, J. J. (2000). *Child development and personality*. Translated by: Mahshid Yasai. Tehran: Markaz publisher.
- Parastari farkoosh, Narges. (2003). *Content analysis on the jobs compliance between elementary and middle school textbooks and industrial & post industrial society's jobs with regards of sexuality*. Curriculum M.A. thesis. Tehran: teacher training university.
- Parhizgar, Kamal. (1989). *Scientific Principals and concepts of jobs evaluation and classification*. Tehran: Eshraghi publisher.
- Robbins, S. p. (2006). *Organization behavior*. Concepts controversies and applications.
- Safari kalamollah. (2006). *Content analysis on the jobs compliance between elementary and middle school textbooks and industrial jobs in society*. Cultural science M.A. thesis. Tehran: Islamic azad university- Center Tehran branch.

Shafiabady, Abdollah. (2007). *Occupational guidance and consultation and theories of job selection*. Tehran: Roshd publisher.

What do your child wants to do? (Prepare your children for the job). (1975). *Journal of Maam ideology*, (71), 32-37.

Witsman, E. (1988). *Social development (for young people and families)*. Translated by: Sima Naziri. Tehran: Parent-teacher council.